

NIOSE POMOC

BROSZURA EDUKACYJNA
DLA NAUCZYCIELI I NAUCZYCIELEK
REALIZUJĄCYCH KAMPAINIĘ
POLSKIEJ AKCJI HUMANITARNEJ

 pah
Polska Akcja Humanitarna

POMOC HUMANITARNA - TRZEBA WIEDZIEĆ, JAK

**POMAGANIE TO JEDEN
Z NAJBARDZIEJ LUDZKICH
ODRUCHÓW SERCA.**

Jednak potrzebna jest podstawowa wiedza o pomocy humanitarnej, aby rzetelnie rozmawiać o niej z młodzieżą i wybrać trafny sposób włączenia się w akcje pomocy. Niniejsza broszura zawiera najważniejsze informacje na temat celów, uwarunkowań i zasad niesienia pomocy humanitarnej, które trzeba znać, aby świadomie i kompetentnie o niej dyskutować i w niej uczestniczyć.

PRZYCZYNY KRYZYSÓW HUMANITARNYCH - KATASTROFY NATURALNE I KONFLIKTY ZBROJNE

Pomoc humanitarna potrzebna jest wtedy, gdy trzeba ratować życie i zdrowie ludzkie, zagrożone w wyniku kryzysów humanitarnych. Kryzysy

te są albo następstwem katastrof naturalnych, albo też działalności człowieka, w tym konfliktów zbrojnych.

Skseruj tę mapę, a potem zaznacz na kopii miejsca obecnych kryzysów humanitarnych. Jednym znakiem oznacz kryzysy wynikłe z katastrof naturalnych, a innym znakiem - kryzysy związane z konfliktami zbrojnymi. Możesz wykorzystywać tę mapę wielokrotnie podczas zajęć z uczniami dotyczących pomocy humanitarnej.

KATASTROFY NATURALNE – PROBLEM, KTÓRY PRZYBIERA NA SILE

W ostatnich dziesięcioleciach dramatycznie rośnie zarówno liczba katastrof naturalnych, jak i liczba ludzi dotkniętych kryzysami wynikającymi z tych katastrof. O ile jeszcze na początku lat 80. ubiegłego wieku kryzysy dotknęły kilkadziesiąt milionów ludzi, o tyle po 2000 r. liczba poszkodowanych wzrosła do kilkuset milionów. Największą katastrofą naturalną w czasach współczesnych było tsunami w 2004 r., które dotknęło m.in. Indonezję, Sri Lankę, Indie, Tajlandię. Pochłonęło ono prawie 300 tysięcy istnień ludzkich, a kilka milionów straciło dach nad głową.

Polskie społeczeństwo regularnie włącza się w akcję pomocy ofiarom kryzysów humanitarnych, którymi zajmuje się Polska Akcja Humanitarna.

W 2017 r. zanotowano 517 katastrof naturalnych. Większość katastrof naturalnych dotyka kraje leżące na kontynencie afrykańskim i azjatyckim. O rozmiarze kataklizmu nie decyduje jedynie siła żywiołu ale podatność na zagrożenie i stopień przygotowania ludzi na kryzysy (budownictwo dostosowane do warunków danego kraju, wykorzystanie odpowiednich surowców, edukacja od najmłodszych lat jak

zachować się w sytuacjach zagrażających życiu (np. trzęsienie ziemi, huragan itp). Kraje z globalnego Południa (większość z nich znajduje się w Afryce oraz Azji) jest na etapie budowania systemów zabezpieczających, dlatego kryzysy humanitarne w tych regionach są najbardziej dotkliwe.

Skutkiem wielu katastrof naturalnych – huraganów, susz, powodzi, trzęsień ziemi (i wynikających z nich tsunami) – nie jesteśmy w stanie całkowicie zapobiec. Jednak odpowiednie przygotowanie do tych katastrof mogłoby znacznie ograniczyć liczbę ofiar. Niestety, kraje, które borykają się z ubóstwem, a bywają często nawiedzane przez katastrofy naturalne, regularnie nie mogą sobie pozwolić na odpowiednie zapobieganie skutkom katastrof. Nierzadko katastrofom naturalnym towarzyszą katastrofy technologiczne, takie jak wycieki z elektrowni atomowych, jak miało to miejsce w Japonii podczas trzęsienia ziemi. Skutki niektórych katastrof można byłoby znacznie ograniczyć – na przykład przez odpowiednią gospodarkę wodną, która zapobiegałaby nadmiernym zniszczeniom powodowanym przez powodzie.

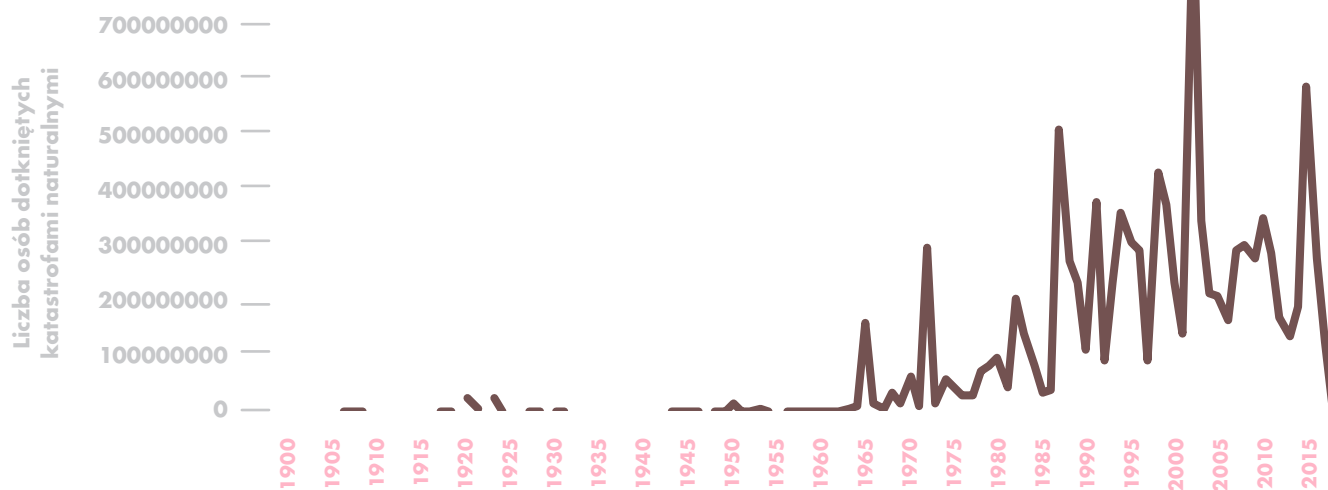
Zespół Reagowania Natychmiastowego PAH jedzie na miejsce zawsze kiedy pojawiają się podejrzenia, że w danym miejscu wybuchł kryzys humanitarny spowodowany katastrofą naturalną lub konfliktami zbrojnymi. Rozznaję potrzeby i określa, komu oraz w jaki sposób należy pomóc. Na zdjęciu podczas dystrybucji paczek żywnościowych w Iraku. FOT. MACIEJ MOSKWA, 2018 R.

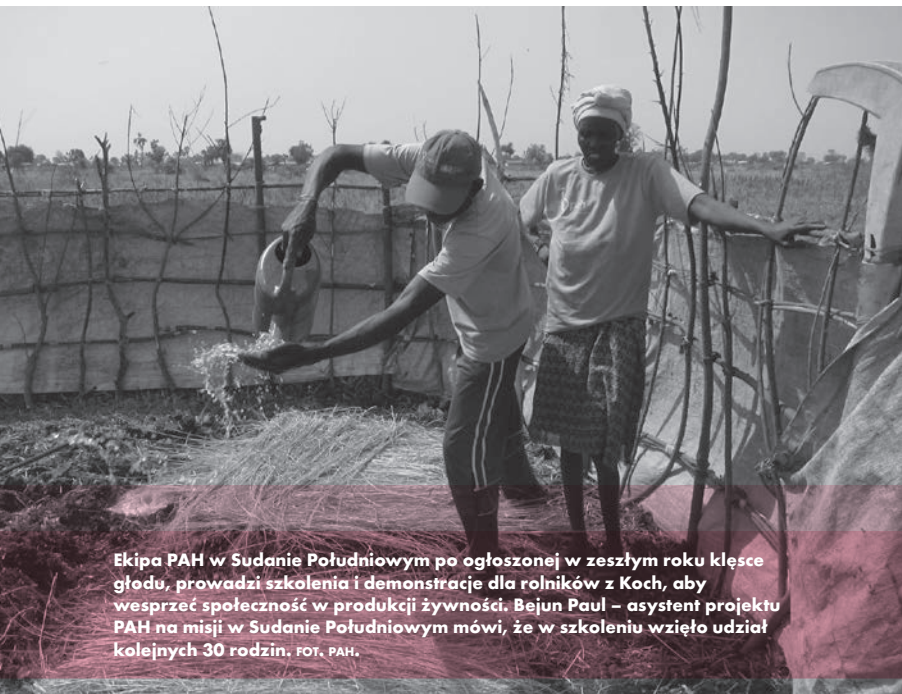
Krnjaca pod Belgradem, Serbia.
Anita Demirovska mieszka z córką w tymczasowych barakach. Jej mieszkanie w centrum Obrenovac zostało całkowicie zniszczone przez powódź.

FOT. DOMINIKA ARSENIUK/PAH

LICZBA OSÓB DOTKNIĘTYCH KATASTROFAMI NATURALNYMI W LATACH 1900-2016

KONFLIKTY ZBROJNE – PROBLEM STWORZONY TYLKO PRZEZ LUDZI

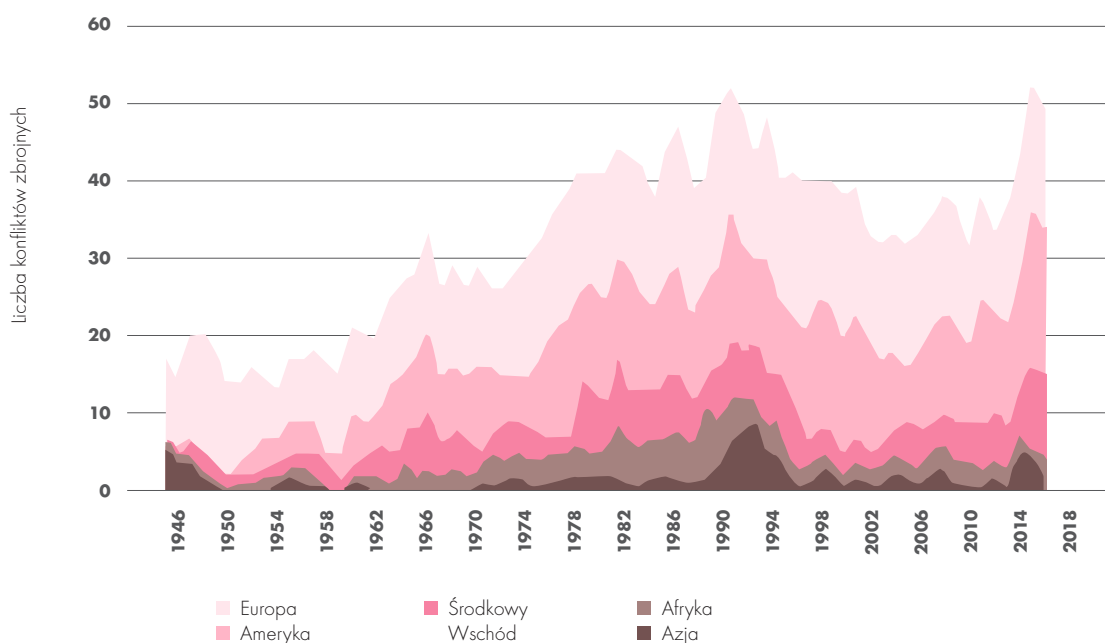

Ekipa PAH w Sudanie Południowym po ogłoszonej w zeszłym roku klęsce głodu, prowadzi szkolenia i demonstracje dla rolników z Koch, aby wesprzeć społeczność w produkcji żywności. Bejun Paul – asystent projektu PAH na misji w Sudanie Południowym mówi, że w szkoleniu wzięło udział kolejnych 30 rodzin. FOT. PAH.

Wojna może zdarzyć się wszędzie. Nie jest przed nią zabezpieczony żaden kontynent, nawet Europa. Polska Akcja Humanitarna rozpoczęła działania w 1992 r., inicjując akcję pomocy w krajach byłej Jugosławii. Kilka lat później zaangażowała się także w pomoc ofiarom wojny w Czeczenii, a następnie w działania na rzecz ludności cywilnej w kolejnych konfliktach zbrojnych, również poza Europą.

Chociaż nie możemy powiedzieć, że nasz kontynent raz na zawsze pozbył się groźby konfliktów zbrojnych, w istocie bardziej dotknięte są nimi inne kontynenty. Obecnie notujemy kilkadziesiąt konfliktów zbrojnych w różnych częściach świata. To ważna informacja, gdyż na co dzień niewiele słyszy się o tym w mediach. Brak wiadomości w gazecie czy telewizji nie znaczy jednak, że kryzysy te nie istnieją.

LICZBA KONFLIKTÓW ZBROJNYCH WEDŁUG REGIONÓW

ZASADY POMOCY HUMANITARNEJ

W przypadku większych katastrof zniszczenia mogą być tak potężne, że dotknięte nimi społeczności nie będą mogły sobie poradzić z krótko- i długofalowymi konsekwencjami zdarzenia bez pomocy z zewnątrz. Ofiary kataklizmów, aby przetrwać, potrzebują więc natychmiastowego wsparcia. Działania zmierzające do jego udzielenia nazywamy pomocą humanitarną. Pomoc humanitarna ma zatem na celu przede wszystkim ochronę życia ofiar kataklizmów (naturalnych lub wywołanych przez człowieka), łagodzenie cierpienia ludzi oraz zachowanie ich godności. W dłuższej perspektywie działania z zakresu pomocy humanitarnej pozwalają dotkniętym kryzysem społecznościom na powrót do sytuacji, w której będą mogły one samodzielnie funkcjonować. Prawo zarówno do udzielenia, jak i do otrzymania pomocy humanitarnej wywodzi się z przeświadczenia, że wszyscy ludzie są równi i mają równe prawa, niezależnie od pochodzenia, religii, rasy itd. Naczelną zasadą kierującą działaniami wszystkich organizacji niosących taką pomoc jest **zasada humanitaryzmu** lub tzw. imperatyw humanitarny, wskazujący, że ludzkie cierpienie musi spotkać się z reakcją w każdych okolicznościach i że w szczególności dotyczy to osób znajdujących się w najtrudniejszym położeniu w danej społeczności.

Tę i inne zasady udzielania pomocy humanitarnej sformułował wraz ze współpracownikami Henry Dунant, pierwszy laureat Pokojowej Nagrody Nobla, uważany za ojca współczesnego humanitaryzmu.

Pozostałe zasady, w wyraźny sposób wynikające z imperatywu humanitarnego, to między innymi:

→ **ZASADA BEZSTRONNOŚCI** oznaczająca, że pomoc humanitarna jest dostarczana wyłącznie w zależności od potrzeb, bez względu na narodowość, rasę, wyznanie, pozycję społeczną czy stronę konfliktu. To potrzeba pomocy powinna być decydująca, a nie światopogląd czy wyznanie poszkodowanej osoby.

→ **ZASADA NEUTRALNOŚCI** oznaczająca, że osoby udzielające pomocy humanitarnej nie będą angażowały się w spory religijne, polityczne, rasowe czy ideologiczne.

→ **ZASADA NIEZALEŻNOŚCI** oznaczająca niezależność celów humanitarnych od celów politycznych, gospodarczych czy wojskowych. Zasada ta ma zagwarantować, że pomoc nie stanie się narzędziem w rękach polityków lub armii, a jej udzielenie lub jego brak nie będą wykorzystane do osiągnięcia przez nich określonych celów politycznych, gospodarczych czy wojskowych.

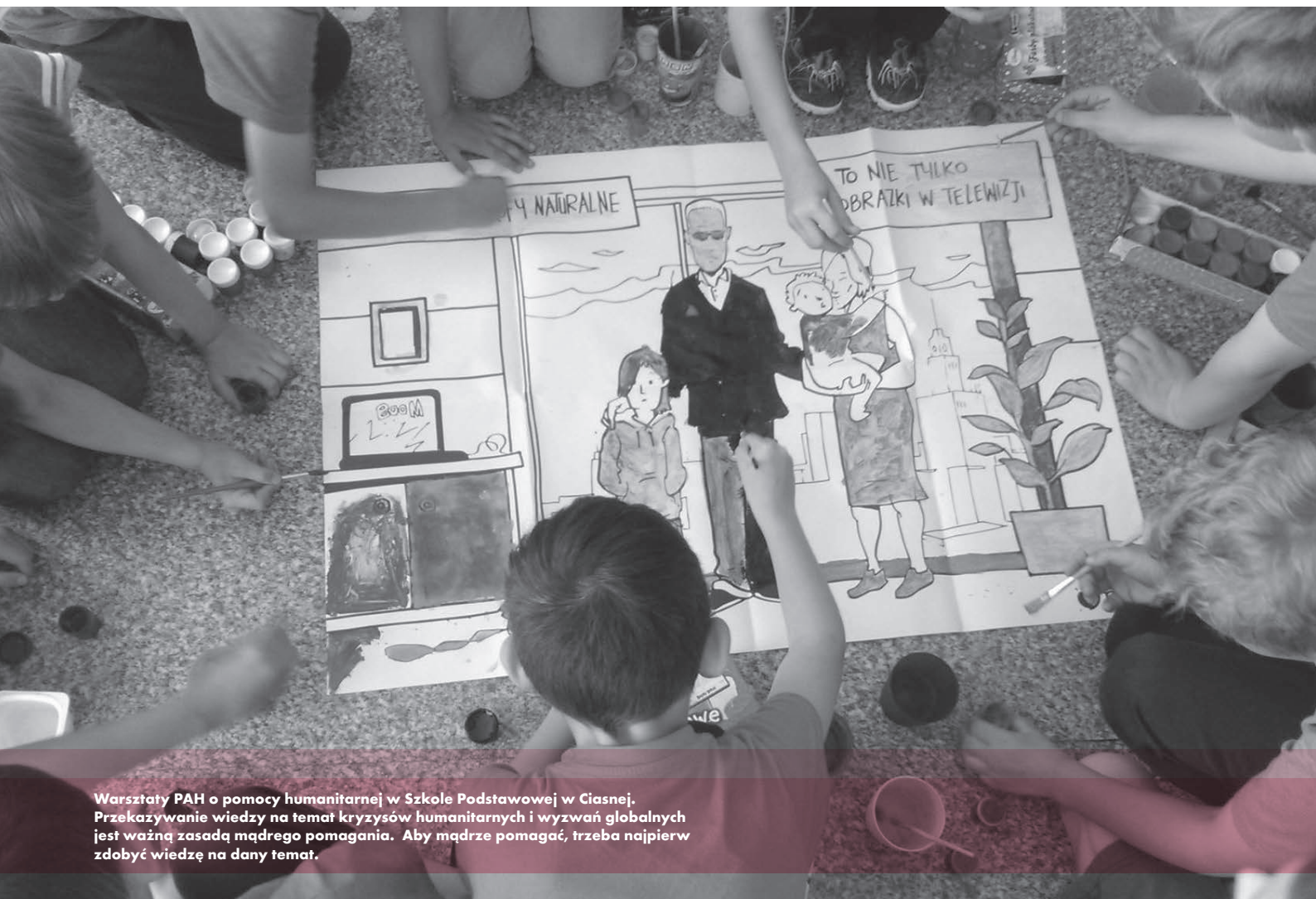
Konflikt zbrojny we wschodniej Ukrainie trwa od 2014 roku. Mieszkańcy regionu zmuszeni są do opuszczenia swoich domów w poszukiwaniu bezpiecznego schronienia w innych częściach kraju. Oprócz zapewnienia uciekającej ludności schronienia i szansy na zaspokojenie najbardziej podstawowych potrzeb, PAH prowadzi centra informacyjno-integracyjne, w których oferuje konsultacje – socjalne, zawodowe, prawne i psychologiczne. UKRAINA 2018, FOT. PAH

CZYNNIKI POGŁĘBIAJĄCE KRYZYSY HUMANITARNE

Coraz poważniejszym czynnikiem sprzyjającym kryzysom humanitarnym są zmiany klimatyczne. Po pierwsze, zmiany klimatyczne coraz częściej skutkują nieprzewidywalnością zmian pogodowych i ich niespotykanym w ludzkiej pamięci nasileniem. Susze, gwałtowne opady bywają przyczyną kryzysów humanitarnych. Po drugie, w krajach ubogich, których wyżywienie opiera się na produkcji lokalnej, zmniejszenie plonów może skutkować klęską głodu. Państwa te nie mogą sobie pozwolić na interwencyjny import żywności, gdyż po prostu są zbyt biedne. Po trzecie, coraz większe ograniczenia w dostępie do wody pitnej skutkują napięciami

mi społecznymi, a nawet perspektywą konfliktów zbrojnych. Zjawiska takie jak topnienie lodowców w wysokich górach (lodowce bywają głównym źródłem wody dla lokalnej ludności) związane są bezpośrednio ze zmianami klimatycznymi.

Skutki tych zmian odczuwają szczególnie mocno mieszkańcy krajów globalnego Południa. Wynika to między innymi z mniejszego potencjału finansowego tych krajów do radzenia sobie ze skutkami zmian klimatycznych. Co więcej, trudne do przewidzenia nieregularności w występowaniu poszczególnych pór roku skutkują zmniejszonymi plonami

Warsztaty PAH o pomocy humanitarnej w Szkole Podstawowej w Ciasnej. Przekazywanie wiedzy na temat kryzysów humanitarnych i wyzwań globalnych jest ważną zasadą mądrego pomagania. Aby mądrze pomagać, trzeba najpierw zdobyć wiedzę na dany temat.

w rolnictwie. Szczególnie mocno dotknięte są kraje, których gospodarka opiera się na milionach drobnych gospodarstw rolnych i których ludność nie stać na zakup żywności importowanej. Dotyczy to w dużej mierze właśnie państw globalnego Południa.

Innym czynnikiem ograniczającym zdolność ludzi do chronienia się przed kryzysami humanitarnymi są migracje. Ich przyczyn jest wiele: skrajne ubóstwo, przymusowe przesiedlenia (wynikające m.in. z procedury zawłaszczania ziemi przez inwestorów z krajów bogatych), konflikty zbrojne czy prześladowania skutkujące zjawiskiem uchodźstwa. Mogą one prowadzić do napięć społecznych (zagrożenie konfliktami zbrojnymi) i dewastacji środowiska (zagrożenie katastrofami naturalnymi).

Ponadto, poszczególne kraje różnią się pod względem wysokości nakładów na zapobieganie katastrofom naturalnym, ochronę ludzi w toku katastrof, a także usuwanie ich skutków. Na przykład Polska szybciej poradzi sobie ze skutkami powodzi niż państwa należące do najuboższych na świecie, takie jak np. Bangladesz. Powodzie w Bangladeszu występują też częściej niż w Polsce.

Z tych powodów mamy do czynienia z problemem podwyższonej wrażliwości wielu krajów czy też grup społecznych na kryzysy humanitarne. Jak łatwo się domyślić, dotyczy to głównie ludzi uboższych, kobiet i dzieci. Dlatego właśnie te grupy powinny być objęte szczególną uwagą w ramach pomocy humanitarnej.

POMOC HUMANITARNA W XXI WIEKU

Po kryzysie humanitarnym należy zapewnić człowiekowi zaspokojenie podstawowych potrzeb. Najważniejsze działania to:

- zapewnienie dostępu do wody (dystrybucja wody, zapewnienie jej stałego źródła),
- zapewnienie dostępu do żywności (dystrybucja gotowych posiłków odpowiednich kulturowo lub produktów niezbędnych do ich przygotowania),
- zapewnienie schronienia (dystrybucja namiotów, budowa schronień lub dystrybucja materiałów do ich budowy),
- dystrybucja artykułów pierwszej potrzeby niebędących żywnością, np. artykułów higienicznych, sprzętu do gotowania posiłków, koców, materaców,
- opieka medyczna (udzielanie pierwszej pomocy poszkodowanym, przywrócenie stałej opieki medycznej, szczepienia),
- zapewnienie odpowiednich warunków sanitarnych (konstrukcja toalet, sieci kanalizacyjnych, promocja higieny),
- edukacja (zapewnienie możliwości kontynuacji nauki),
- ochrona praw człowieka (np. ochrona praw ofiar katastrof, ochrona dzieci i kobiet przed wykorzystywaniem),
- kampanie informacyjne dotyczące np. możliwości i zasad uzyskania pomocy, szkolenia i kampanie informacyjne z zakresu zdrowia publicznego,
- wsparcie psychologiczne dla ofiar katastrof,
- transport, logistyka, komunikacja – niezbędne dla ochrony życia i zdrowia ludzi.

OD POMOCY HUMANITARNEJ DO ROZWOJOWEJ

Jak mogliśmy wielokrotnie zauważyć, pomoc humanitarna kierowana jest przede wszystkim do krajów ubogich, a korzystać z niej powinny szczególnie grupy wrażliwe, a więc m.in. ludzie ubodzy. Jednak co zrobić, aby wyeliminować ubóstwo?

Eliminacja ubóstwa i trwałe rozszerzenie możliwości życiowych ludzi to właśnie cele pomocy rozwojowej. O ile pomoc humanitarna koncentruje się na ratowaniu życia i zdrowia ofiar kryzysów humanitarnych, o tyle pomoc rozwojowa ma pomóc ludziom ubogim w uporaniu się z długotrwałymi problemami związanymi z ubóstwem materialnym, takimi jak brak ochrony zdrowia, brak edukacji, brak dostępu do wody czy stopniowe, ale wyraźnie niekorzystne zmiany klimatyczne na codzienne życie.

W praktyce kontynuacją pomocy humanitarnej po ustąpieniu kryzysu humanitarnego jest właśnie pomoc rozwojowa. Zdarza się, że prowadzi ją nawet ta sama organizacja pomocowa. Jednak różne cele i okoliczności obydwu typów pomocy pozwalają je bezbłędnie odróżnić.

W ramach kampanii szkolnej dotyczącej pomocy humanitarnej PAH zaprasza szkoły do działania na rzecz ochrony życia i zdrowia ludzi w sytuacjach kryzysowych, a więc wymagających pomocy humanitarnej. O pomocy rozwojowej i wzajemnych zależnościach globalnych we współczesnym świecie można dowiedzieć się z innych projektów PAH z zakresu edukacji globalnej.

POMOC HUMANITARNA

Odbudowa zniszczonej podczas katastrofy szkoły w celu przywrócenia możliwości edukacji

Budowa szpitala polowego w celu zapewnienia pomocy medycznej ofiarom kryzysu

Dostarczanie wody po katastrofie w celu zapewnienia dostępu do wody

POMOC ROZWOJOWA

Budowa nowej szkoły w celu polepszenia warunków edukacji

Budowa szpitala w celu polepszenia poziomu ochrony zdrowia

Budowa studni w celu polepszenia dostępu do wody

PO PIERWSZE – NIE SZKODZIĆ

Stuletnia historia współczesnej pomocy humanitarnej pełna jest niestety przykładów negatywnych skutków nieprawidłowych, nieprzemyślanych działań. W żadnym wypadku przykłady te nie mogą być argumentem przeciw pomocy humanitarnej, gdyż wniosek taki byłby sprzeczny z prawem do pomocy humanitarnej. Jednak należy pamiętać o nieudanych przedsięwzięciach, aby więcej się one nie powtórzyły. Negatywne skutki pomocy występowały szczególnie z powodu:

→ **NIEDOCENIANIA PRZEZ OSOBY NIOŚĄCE POMOC, JAK WAŻNA W POMOCY HUMANITARNEJ JEST ROLA LUDNOŚCI LOKALNEJ** – rodzin, znajomych, sąsiadów. W pierwszych godzinach i dniach po wystąpieniu nagłego zdarzenia (katastrofy naturalnej, wybuchu konfliktu zbrojnego) to znajomi, sąsiedzi, rodzina są często jedynymi osobami niosącymi pomoc. Zagraniczne organizacje muszą uznać, że są na danym terenie tylko gośćmi, i korzystać w jak największym stopniu z lokalnej wiedzy i potencjału członków danej społeczności.

→ **NIEZACHOWANIA ZASAD NEUTRALNOŚCI I BEZSTRONNOŚCI**. Pomoc humanitarną niesiemy w trosce o życie i zdrowie ludzkie. Dlatego też pomoc powinna otrzymywać ludność cywilna niezależnie od tego, z jakiej grupy pochodzi i po której stronie konfliktu się znajduje.

→ **POGWAŁCENIE ZASAD MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO** – często wynikającego z uwikłania pomocy w sytuację polityczną, militarną, gospodarczą na terenie objętym kryzysem humanitarnym.

Powyższych niedociągnięć powinny unikać przede wszystkim osoby zaangażowane w planowanie i nadzorowanie pomocy oraz w niesienie jej na miejscu. Jednak również szkoła musi uważać, aby swoimi działaniami nie przyczynić się do pogorszenia sytuacji. Najważniejsze zasady, jakimi powinna kierować się szkoła w ramach akcji pomocowych, to:

→ **NIE PRZEDSTAWIAĆ OFIAR KRYZYSÓW HUMANITARNYCH W SPOSÓB PRZEJASKRAWIONY, Z POCZUCIEM WYŻSZOŚCI**. Niestety zdarza się, że szkoła – mając dobre intencje i starając się dotrzeć do jak najszerzego kręgu odbiorców – przedstawia ofiary kryzysu jako ludzi cał-

kowicie zależnych i niesamodzielnych. Choć to prawda, że ofiary kryzysu potrzebują pomocy, nie jest to ich cecha osobowa, lecz wynik bieżącej sytuacji. Gdy ta sytuacja się zmieni, ludzie będą mogli znowu w pełni samodzielnie zadbać o swój los.

→ **NIE PRZEDSTAWIAĆ OFIAR KRYZYSÓW W SPOSÓB ODBIERAJĄCY GODNOŚĆ, PONIŻAJĄCY**. Choć często budzi się w nas sprzeciw, gdy widzimy tragiczne skutki kryzysów humanitarnych, musimy uważać, aby niechcący nie odbierać godności dotkniętym nimi osobom. Szkoła powinna unikać obrazów makabrycznych, pokazujących ludzi w sytuacjach krępujących, poniżających, np. wizerunków osób umierających, optakujących śmierć swoich bliskich, rannych, nagich. Nikt z nas nie chciałby być fotografowany w takich sytuacjach. Uszanujmy więc także godność ofiar kryzysów humanitarnych.

→ **ORGANIZOWAĆ AKCJE W OPARCIU O RZETELNĄ WIEDZĘ I OFIARACH I ICH POTRZEBACH**. Zbyt często zdarza się, że szkoła organizuje akcję pomocy wyłącznie na podstawie swoich wyobrażeń o danym kryzysie humanitarnym, zamiast w oparciu o solidną wiedzę. Przystępując do akcji we współpracy z PAH, szkoła powinna zapewnić uczniom i uczennicom niezbędne informacje i ustalić jasne cele działania. Do większości akcji pomocy humanitarnej prowadzonych przez PAH przygotowujemy materiały edukacyjne zawierające zestaw kluczowych informacji, które powinny dotrzeć do uczniów.

Zasady rzetelnego przedstawiania krajów Południa, również w sytuacjach kryzysów humanitarnych, spisane są w Kodeksie w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Jest to obowiązkowa lektura dla każdego nauczyciela i każdej nauczycielki, który chce przekazywać uczniom wiedzę o krajach Południa. Polecamy publikację PAH, dostępną na stronie PAH i w wersji papierowej, pt. *Jak mówić o większości świata. Rzetelna edukacja o krajach Południa*.

10
PRZYKAZAŃ PAH

MĄDRE POMAGANIE (FILOZOFIA I ZASADY POMOCY)

1. Bądźmy solidarni.
2. Dzielimy się i szanujemy nawzajem.
3. Beneficjent może zrobić to sam.
4. Nie potęgujemy anarchii.
5. Rozbudzajmy ducha inicjatywy.
6. Twórzmy fundament zaufania.
7. Zrozumienie pomaga.
8. Zmniejszajmy dystans.
9. Jesteśmy tu tylko chwilę.
10. Pozostawmy trwałe ślady.

JAK TY MOŻESZ SIĘ ZAANGAŻOWAĆ?

CHCESZ POMÓC NAM W DZIAŁANIACH NA RZECZ MIESZKAŃCÓW KRAJÓW POŁUDNIA? ZAANGAŻUJ SIĘ!

Kryzysy humanitarne – choć mogą zdarzyć się wszędzie – są najbardziej dotkliwe w krajach globalnego Południa. Wynika to z mniejszego potencjału tych krajów do radzenia sobie z nagłymi, poważnymi kryzysami dotyczącymi ich ludność.

1 Zdobytą wiedzę o otaczającym świecie, mechanizmach nim rządzących, staraj się zrozumieć zależności łączące kraje Północy i Południa – dzięki temu poznasz przyczyny, dla których wciąż prawie miliard ludzi żyje w skrajnym ubóstwie, a setki

milionów dotkniętych jest kryzysami humanitarnymi.

2 Informuj innych. Zdobytą wiedzę przekazuj innym – świadomi i wrażliwi obywatele to pierwszy krok do zmiany świata na lepszy!

3 Wspieraj PAH w działaniach prowadzonych za granicą – zaangażuj się w akcje pomocy humanitarnej. Biorąc udział w kampanii szkolnej PAH, szkoła wspiera pomoc humanitarną w sytuacjach, w których trzeba ratować życie i zdrowie ludzi.

JAK ZORGANIZOWAĆ KAMPANIĘ W SZKOLE? KROK PO KROKU

1 Wejdź na stronę:
www.pah.org.pl/edukuj

2 Pobierz bezpłatne materiały edukacyjne oraz promocyjne – broszurę informacyjną, plakaty edukacyjne oraz promocyjne.
http://bit.ly/PAH_materialy

3 Przygotuj akcję informacyjną w swojej szkole. W jej przeprowadzeniu przydatne będą plakaty oraz scenariusze lekcji, gier i akcji o pomocy humanitarnej.

4 Zorganizuj w szkole zbiórkę pieniędzy. Skontaktuj się z PAH i dowiedz się jak ją przeprowadzić:
www.pah.org.pl/edukuj

5 Pochwal się swoimi dokonaniem i przyslij nam relację z działań, wypełniając formularz na stronie PAH.

6 Po otrzymaniu relacji, wyślemy szkole podziękowania.

Polska Akcja Humanitarna
al. Solidarności 78A
00-145 Warszawa
www.pah.org.pl
edukacja@pah.org.pl

Copyright © by Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2014
ISBN 978-83-63069-55-1

ZDJĘCIA NA OKŁADCE: Pomoc w Syrii, marzec 2013r.

fot. Maciej Moskwa/Testigo documentary

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE: Marcin Wojtalik

Aktualizacja 2018

OPRACOWANIE GRAFICZNE: RZECZYOBRAZKOWE.PL

Możesz wesprzeć działania edukacyjne przeznaczając pah 1% swojego podatku. Dzięki temu powstanie więcej bezpłatnych publikacji skierowanych do szkół na temat współzależności globalnych oraz krajów globalnego Południa. **KRS 0000136833.**